

Z KRONIKY OBCE LYSOVICE NA VYŠKOVSKU PŘED ROKEM 1945

JARMILA PECHOVÁ

ABSTRACT: The paper analyses and evaluates the chronicle of the village Lysovice, one of the former German villages in the Vyškov region, dating back to 1920–1939. From ethnographic point of view, the descriptions of the folk costume and wedding ceremony are important, however, there are many data interesting for historians and agro-historians too.

KEY WORDS: Vyškov region – Lysovice – Germans – village chronicle – folk costume – wedding – church – World War I.

Archivní prameny hrají v etnologickém bádání nezastupitelnou roli, ať už se jedná o urbáře, vceňovací operáty a mapy stabilního katastru, pozemkové knihy, svatební smlouvy a pozůstalostní soupisy, živnostenské rejstříky, školní a obecní kroniky či jiné dokumenty. Cenné prameny jsou k dohledání také v archivech institucí, jako jsou muzea, školy, úřady nebo podniky. Charakteristiku jednotlivých pramenů, jejich definici, výskyt, časové zařazení a využití v etnologii podala v nedávné době příručka *Archivní prameny v etnologickém výzkumu I.*, určená především studentům, ale dobře využitelná i širokou odbornou a laickou veřejností. Problematice obecních kronik se zde věnuje Miroslav Havlík, který podotýká, že snahou kroniky jako vyprávěcího literárního díla je především zachytit a dochovat zprávy o událostech a jevech nejen pro současníky, ale hlavně pro následující generace (HAVLÍK 2014, 209). Dle Jiřího Bartoše pojem *kronika obce* pochází zřejmě až z 20. století, neboť ještě v názvu zákona z roku 1920 se výslovně hovoří o *pamětních knihách* (BARTOŠ 2009, 5).

S kronikami se na našem území setkáváme již od 12. století a zůstaly oblíbeným literárním útvarem po celý středověk i v dobách následujících. Vzpomeňme alespoň Kosmovu Kroniku českou, kroniku Dalimilovu, Kroniku zbraslavskou nebo Kroniku husitskou Vavřince z Březové, z 16. století pak Českou kroniku Václava Hájka z Libočan. V novověkém období se rozvíjí i místní kronikářství, reprezentované řadou jmen. Vznikají pamětní knihy měst a městeček, do nichž jsou zapisovány historické události. Řád do tohoto raného kronikářství vnesl nejvyšší český purkrabí Karel Chotek, který inicioval v roce 1835 vydání guberniálního nařízení¹ o vedení pamětních knih a kronik duchovními a světskými obcemi (HAVLÍK 2014, 210). Následné všeobecné zakládání pamětních knih se ale po několika letech dostalo do útlumu a kromě roku 1848, který znovu vyvolal potřebu zaznamenávat dějinné události, lze kronikářství 19. století hodnotit jako torzovité. Řádné vedení obecních kronik tak nastalo až se vznikem Československé republiky a odvíjelo se od Zákona o pamětních knihách obecních z roku 1920.² Zákon zakotvil podobu a obsah obecních kronik, např. jejich knižní podo-

1 Guberniální nařízení č. 5952 z 31. srpna 1835.

2 Zákon č. 80/1920 Sb. O pamětních knihách obecních spolu s prováděcími předpisy z r. 1921 a 1932.

bu, číslování stran, označení obecní pečeti, uvedení jména a povolání kronikáře. Kronikářem byl většinou učitel nebo ředitel školy, ojediněle obyčejný sedlák či hospodář (NÁPLAVOVÁ 2002, 9). Kronika měla začínat obecným zeměpisným obrazem obce, načež měly následovat pamětihodné události v časové posloupnosti.

Po roce 1948 se vedením kronik zabývaly směrnice ministerstva kultury. Nad kronikáři převzaly dohled odbory školství a kultury okresních národních výborů. Pro kronikáře byly pořádány odborné kurzy, začalo být vydáváno periodikum Muzejní a vlastivědná práce, pokyny k „ideově správnému“ vedení kronik vydával také Ústřední muzeologický kabinet. Po pádu komunismu přešla zákonem z roku 1990 povinnost pečovat o kroniky zpátky na obce. Nový zákon o kronikách byl přijat v roce 2006³ (HAVLÍK 2014, 210–217).

Význam kronik pro národopisné i historické bádání zhodnotila konference *Staré památnosti se zapisují* v Rožnově pod Radhoštěm roce 2007. Referáty byly publikovány ve sborníku *Museum vivum III*. Darja Kocábová a Ladislava Šuláková v příspěvku *Lidové tradice v odrazu obecních kronik uložených v mikulovském archivu a regionální literatury* upozorňují například na významné informace k hodům na Podluží, obsažené v kronikách. Již dříve se tomuto tématu věnovala Marie Náplavová v příspěvku *Obecní kronika jako etnografický pramen*, který vyšel v roce 2002 v periodiku *Slovácko*. M. Náplavová připomíná, že v prováděcích předpisech bylo doporučováno rozdělit roční zápisy na jednotlivé tematické okruhy, kde jedna část byla věnována lidovému životu (národopis, zvyky a obyčeje). Zde se kronikáři vyjadřovali k lidovým stavbám, trhům, pěstovaným plodinám, někteří také ke krojům a téměř všichni ke zvykům – hodům, dožínkám apod. (NÁPLAVOVÁ 2002, 10–18). Právě v této části nachází etnolog cenné poznatky.

Narizení o zavedení obecních kronik z roku 1920 se dotklo také bývalých německých obcí na Vyškovsku, které stojí v centru našeho zájmu. Pohnuté události po roce 1945 spojené s odsunem německého obyvatelstva vedly k tomu, že se řada archivního materiálu z těchto obcí nedochovala vůbec, nebo jen v torzovité podobě.⁴ K dispozici tak nejsou staré německy psané kroniky Kučerova, Rostěnic ani Komořan a nové české kroniky těchto vesnic začínají až od roku 1945. V Moravském zemském archivu – Státním okresním archivu ve Vyškově se sídlem ve Slavkově u Brna se nachází sedmdesát obecních kronik, z toho jen dvě psané německy. Jedná se o kroniku Zvonovic (*Gedenkbuch der Gemeinde Swonowitz 1923–1942*) a Lysovic (*Gedenkbuch der Gemeinde Lissowitz 1920–1939*) (ŠKVIROVÁ 2007, 148). Kronika Hlubočan je údajně v soukromém vlastnictví. Původní německá kronika obce Čechyně (*Gedenkbuch der Gemeinde Tscheschen 1920–1942*) je uložena v archivu obecního úřadu v Rousínově, jehož je dnes Čechyně součástí. Kromě toho byla kronika Čechyně znovu sepsána i v Německu v roce 1997 pod názvem *Chronik des Dorfes Tscheschen*.

V našem příspěvku se budeme věnovat kronice Lysovic, obce ležící 11 km jižně od Vyškova na úpatí vyvýšeniny zvané Větrník (394 m. n. m.). V minulosti byly jednou z osmi obcí tzv. vyškovského německého jazykového ostrůvku. Před druhou světovou válkou, v roce 1930, měly 477 převážně německých obyvatel.⁵ Po válce byly dosídleny českými rolníky z okolí. V obci je filiální kostel Nejsvětějšího srdce Páně, postavený v roce 1922. Od roku 1919 zde vedle obecní školy fungovala také německá měšťanská škola, přesunutá sem z Vyškova. Dnes je obec památkovou zónou s dochovanými domy se žudry.

---

3 Zákona o kronikách obcí 132/2006 Sb.

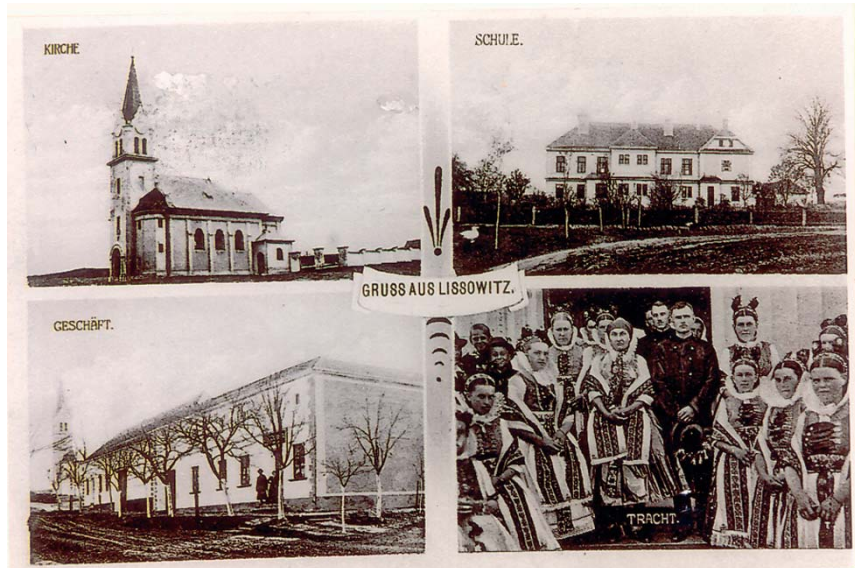
4 Viz ŠKVIROVÁ, M.: Obecní kroniky a kronikáři ve vyškovském politickém okrese v letech 1920–1940. *Museum Vivum III.*, s. 147–154.

5 Na počátku roku 2016 měla obec 279 obyvatel. Viz <https://cs.wikipedia.org/wiki/Lysovice>.

Autor kroniky a její skladba

Obecní kronika začala být psána r. 1920 německy odborným učitelem měšťanské školy v Lysovicích Ernstem Eßlerem, narozeným 26. března 1889 ve Šternberku. Vzdělával se na měšťanských školách v Holešově a Moravském Berouně, v roce 1908 zdárně ukončil studium na učitelském ústavu v Olomouci. V letech 1908–1911 působil jako učitel v Horním Městě u Rýmařova, v letech 1911–1918 v jako řídící učitel v Nové Vsi u Rýmařova. V roce 1919 se dostal jako učitel na měšťanskou školu do Vyškova, ta byla ale krátce nato přeložena do Lysovic, kam přešel i Ernst Eßler. Bydlel v budově školy č. 94. Byl školním radou, od roku 1925 ředitelem školy. V témže roce se oženil s Rosou Legner, dcerou lysovického pololánika Laurence Legnera. V letech 1931–1933 byl též starostou obce, své funkce se ale vzdal ze zdravotních důvodů. V roce 1940 byl jako „zarytý nacista“ povolán do okresního zastupitelství ve Vyškově, aby posílil jeho německý vliv (BRTNÍK 2013, 16). Po odsunu žil v německém Oberdorfu am Ipſ (dnes část městečka Bopfingen, Ostalbkreis, země Baden-Württemberg) a byl činný v krajanském hnutí. Dožil se osmdesáti let. Obecní kroniku psal téměř dvacet let až do roku 1939, kdy zápisy v kronice končí; je tedy jejím jediným autorem.⁶ Kronika má 14 stran. S podporou dotace ministerstva kultury byla v roce 2012 přepsána z kurentu do češtiny, což usnadnilo její studium.

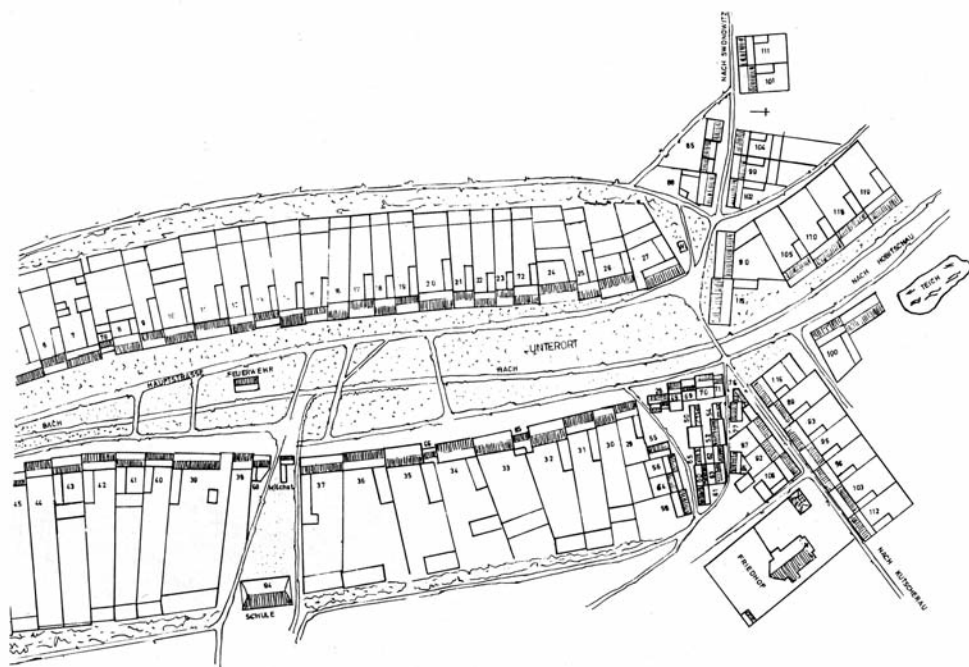
Kronika má podobu vázané knihy, její titulní strana nese nápis *Gedenkbuch der Gemeinde LISSOWITZ* a podle předpisu je opatřena obecním razítkem. Na další straně nalezneme životopis kronikáře. Úvod kroniky tvoří základní geografické a demografické údaje o obci, jsou zmíněny geologické poměry a rostlinstvo, načež následuje dvoustránkový popis selského kroje (*Volkstracht*, s. 8–9), který autor bezpochyby považuje za jeden z typických znaků obce stejně jako zvyky, kterým je věnován další oddíl (*Volksbräuche*, s. 10–15). Pojednáno je však

Obr. 1. Dobová pohlednice Lysovic.

Abb. 1. Historische Ansichtskarte von Lysovice.

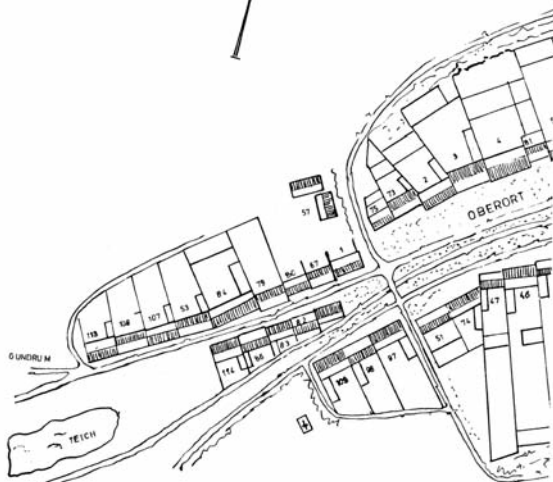
6 Ve 21 obcích Vyškovska působil v letech 1920–1940 pouze jeden kronikář, v ostatních jich bylo více. Viz ŠKVIROVÁ, s. 149.

GEZ. 2.

LISSOWITZ

GEDÄCHTNISKIZZE

Obr. 2. Katastrální plán obce: a) Horní konec, b) Střed obce a Dolní konec. Převzato z publikace *Wo sind sie geblieben?* Aalen 1973, příloha. Abb. 2. Katasterplan der Gemeinde: a) oberer Teil, b) Mitte der Gemeinde und unterer Teil. Übernommen aus der Publikation *Wo sind sie geblieben?* Aalen 1973, Anlage.

výhradně o svatbě, jejíž průběh byl v kronice ilustrován i třemi fotografiemi (později odstraněny). Kronikář zřejmě zamýšlel i popis dalších zvyků, o čem svědčí označení za a) (*a. Hochzeit*), ale z nějakého důvodu k tomu už nedošlo.

Další část kroniky, *Geschichtliches* (s. 18–31), zachycuje historické události do roku 1913 – první zmínku o obci, robotní povinnosti, uvádí soupis poddaných z roku 1685 (= rok převzetí obce Dominikem Ondřejem hrabětem z Kounic) a soupis jejich polností. Je proveden výpočet výdajů a čistých výnosů ze zimní a jarní setby. Pozornost věnuje kronikář rovněž rustikální fasi Marie Terezie z roku 1749 a urbální fasi z roku 1775, z nichž čerpá údaje o soupisu domů a jejich majitelů. V tomto ohledu je kronika dobrým pramenem pro posouzení počtu obytných jednotek v obci a efektivitu zemědělského hospodaření. V soupisech kronikář vyznačil jména, která se v roce 1919 v domovních názvech dosud vyskytovala, aby tak dokumentoval kontinuitu německého osídlení.

Za nejdůležitější události týkající se 19. století Eßler považuje založení školy v roce 1820 a postavení nové školní budovy v roce 1858, postavení zvonice v roce 1874 nebo velký požár, který postihl Lysovice v roce 1880. Pozornost je věnována činnosti starosty Johanna Wittka a jeho zásluhám o zvelebení obce, stejně jako založení spolku dobrovolných hasičů v roce 1890. Významnou událostí z počátku 20. století bylo postavení nové školní budovy v roce 1912.

V dalším oddílu kroniky (*Weltkrieg*, s. 32–49) stojí v centru zájmu kronikáře první světová válka – mobilizace, odvozy, ale také jihotyrolští běženci, z nichž část byla ubytována v Lysovicích. Zmiňuje se o nucených dodávkách obilí a jiných potravin, upisování válečných půjček a problémech v zázemí, jako byl nedostatek topení a zdražování. Uctění jsou účastníci války, zejména jedenáct padlých, kteří jsou zapsáni červeným inkoustem na *Tabuli cti*. Jmenovitě jsou v kronice zvěčněni i ostatní vojáci, a to v pořadí podle domovních čísel. Je uvedeno jejich jméno, bydliště, kdy narukovali, kde sloužili, kdy a kde byli zraněni, ocenění, příp. kdy padli. Některé zápisy jsou doplněny i o válečné zážitky zúčastněných (*Ehrentafel*, s. 50–72). Podklady čerpal E. Eßler ze zápisů ve školní kronice, provedených řídicím učitelem Josefem Langhammerem, a z údajů místních obyvatel, neboť sám v obci v té době ještě nežil.

Po tomto oddílu je v kronice několik stran vynecháno, zřejmě aby mohly být dopsány případné další válečné zážitky a zkušenosti. Kronika pokračuje na s. 88 oddílem *Hausbesitzer* (s. 88–97), kde jsou sepsáni majitelé (v některých případech i více majitelů) jednotlivých domů. Tato část kroniky se doplňovala postupně, jak nové domy přibývaly. Končí domem č. 118, který byl postaven v roce 1934. Také zde je před dalším oddílem ponechána prstová rezerva.

Od roku 1919 se už v kronice nevyskytují souhrnné kapitoly, ale samostatně je zapsán každý jednotlivý rok, přičemž každému z nich je věnováno v průměru dvě až pět stran. V roce 1919, který byl zapsán zpětně, je zmíněna měnová reforma, znovuzvolení Johanna Swobodníka z č. 41 starostou obce a vynucené přeložení německé měšťanské školy z Vyškova do Lysovic. V roce 1920 je pozornost kronikáře věnována mimo jiné kulturní a spolkové činnosti v obci. V roce 1921 jsou v kronice zapsány výsledky sčítání lidu a přešetření pěstovaných rostlin, neboť na vyplňování formulářů k těmto šetřením se Eßler coby odborný učitel podílel.

Podrobně je v kronice popsána historie stavby lysovického kostela včetně výběru stavebního místa a průběhu stavební činnosti, která se uskutečnila zejména v roce 1922. Hlavními událostmi v roce 1923 bylo sesazení starosty Swobodníka českými úřady a volba nového starosty, stejně jako vybudování nové cesty k řepné váze. Kronikář neopomněl zmínit ani oslavu 100. výročí narození Hanse Kudliča⁷ a konání první mše v novém kostele.

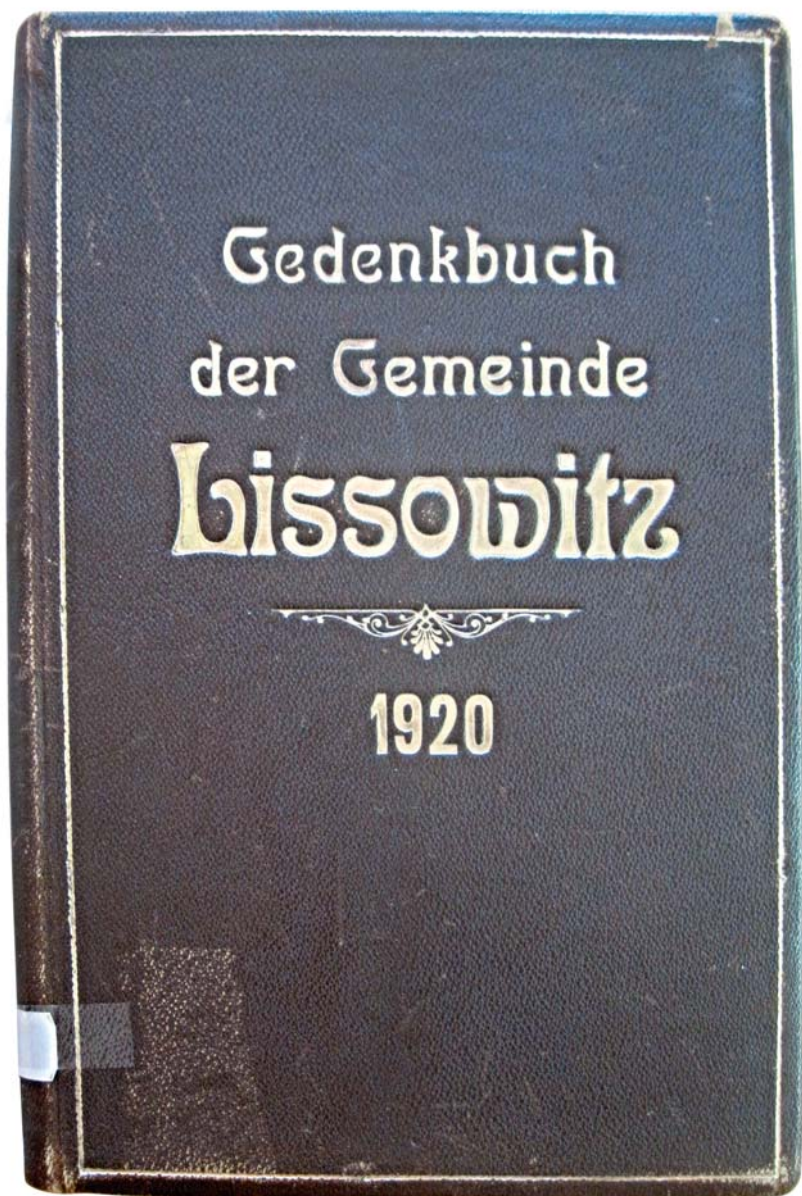
---

7 Hans Kudlich (1823–1917) byl lékař a rakouský politik, který podal r. 1848 návrh na zrušení poddanských vztahů včetně všech z toho vyplývajících povinností jako roboty a desátků. Návrh zákona byl v lehce pozměněné podobě 31. srpna, respektive 1. září, přijat a 7. září vstoupil v platnost.

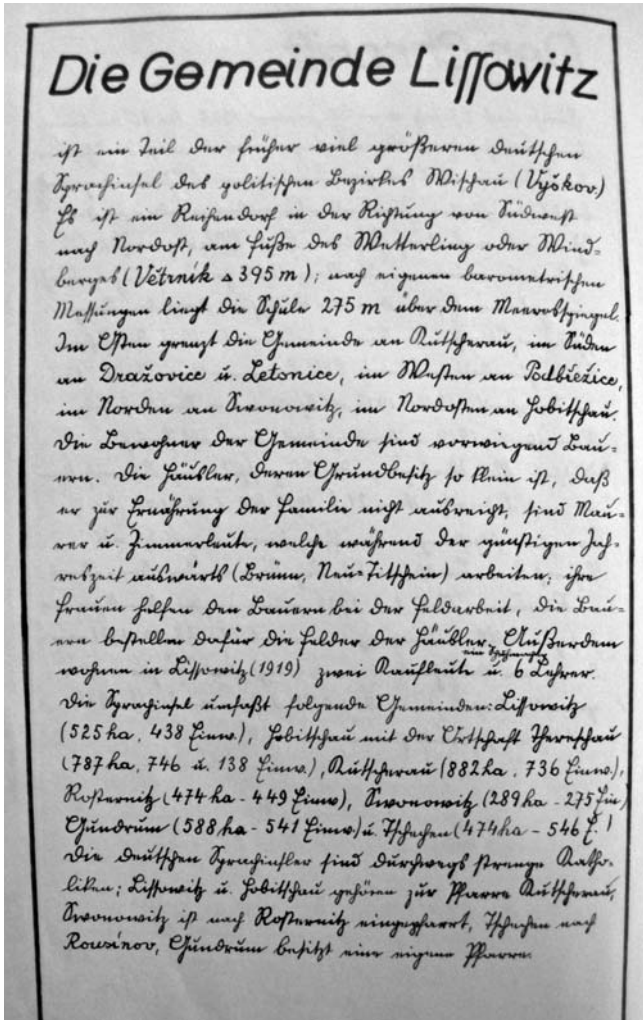
Obr. 3. Dům č. 33, dnes památkově chráněný. Foto O. Stibor, fotoarchív EÚ MZM.

Abb. 3. Haus Nr. 33, heute unter Denkmalschutz. Foto O. Stibor, Fotoarchiv EI MLM.

Obr. 4. Obecní kronika Lysovic, uložena ve Státním okresním archivu ve Vyškově.

Abb. 4. Gemeindechronik von Lysovice, im Staatlichen Bezirksarchiv Vyškov aufbewahrt.

Obr. 5. Ukázka z obecní kroniky.
 Abb. 5. Ausschnitt aus der Gemein-
 dechronik.

Obr. 6. Obecní razítko.
 Abb. 6. Stempel der Gemeinde.

V roce 1924 byly vysvěceny tři kostelní zvony a později i samotný kostel. Eßler v kronice uvedl detailní rozpis všech výdajů a darů na kostel a zaznamenal také údaj o primicích místních rodáků. Dále se zmínil o požáru, nových domech a přístavbě školy. Proběhly sportovní hry škol jazykového ostrůvku. Kronika je v této části doplněna o tabulku, znázorňující narození, úmrtí a sňatky obyvatelstva Lysovic v letech 1919 až 1925 (*Bevölkerungsbewegung*).

Hlavní události let 1926 a 1927 se stalo vybudování hřbitova, v roce 1927 kronikář zmiňuje výhody zlepšené přepravy osob do Brna, elektrifikaci a novou zemědělskou vzdělávací školu, v roce 1928 protipožární opatření a úpravu rybníka. Svou proněmeckou orientaci dokázal Eßler v roce 1929 obšírným popisem národopisné slavnosti v Kučerově, které se zúčastnili představitelé německého politického života. V kronice lze najít podrobné údaje o výsledcích voleb do parlamentu a do senátu. Cenné údaje pro agrární historii přinášejí zápisky ze sčítání zemědělských podniků v květnu 1930, které opět sestavil Ernst Eßler coby sčítací komisař. Kromě počtu podniků a jejich rozlohy jsou zde údaje o počtu arů osetých jednotlivými plodinami, o počtu koní a dobytka, dokonce i o počtu ovocných stromů. Téhož roku v prosinci proběhlo také druhé sčítání lidu, sčítacím komisařem byl ale tentokrát odborný učitel Till z české měšfanky v Bohdalicích.

Začátkem třicátých let se kronikář ve svých zápisech věnuje zejména budování obce (byla zahájena výstavba fary) a vzrůstající nezaměstnanosti mezi obyvateli. V letech 1935 a 1936 referuje ještě kladně o návštěvách prezidentů Masaryka a Beneše ve Vyškově, již v roce 1938 však dává průchod svému nacionalistickému smýšlení a podpoře protičeských nálad. Po mnichovském diktátu odjel dokonce Eßler jako jeden ze zástupců vyškovského německého ostrůvku k Henleinovi a v Lysovicích pořádal přednášky o Adolfu Hitlerovi, Horstu Wesselovi⁸, o vývoji německé říše nebo o židovské otázce. Rokem 1939 kronika končí, přičemž popsána je pouze necelá polovina knihy.

Přílohy kroniky

Součástí obecní kroniky byla do roku 2014 volně vložená fotografická příloha (8 ks). Jednalo se o tři fotografie dvou svateb v Lysovicích (obr. č. 7–9), fotografii děvčat s májkou při zvyku **Maisingen**, foto kapličky (obr. č. 12), nedokončené stavby lysovicického kostela (obr. č. 13), fotografie průvodu při církevní slavnosti a konečně snímek děvčat, snad při svatčině ve škole. Některé fotografie byly zřejmě původně v kronice vlepeny, jak o tom svědčí prázdné místo, případně i dochovaný stručný popis pod ním. Nyní v kronice zůstala vlepena ve fotorozcích pouze fotografie měšťanské školy s transformátorem, pořízená r. 1927 (s. 127). Jméno autora fotografií není uvedeno, patrně jím byl sám kronikář Eßler. V roce 2014 byly volně vložené fotografie z kroniky vyjmuty a přeraženy do fondu Sbirka pohlednic a fotografií. Důvodem byla pochybnost o tom, zda se opravdu všechny fotografie vztahují k Lysovicím a zda ke kronice původně patřily.

Do kroniky byl dále vložen novinový výstřížek článku *Zur Ausstellung „Deutsches Mähren“*, jehož autorem je rovněž Ernst Eßler. Vyzvedá zde význam selského stavu a rolnické práce pro posílení německví na Moravě. Tento výstřížek byl přeražen do fondu Archiv obce Lysovice.

---

8 Horst Wessel (1907–1930) byl německý nacist, příslušník SA a autor nacistické hymny *Die Fahne hoch*.

Obr. 7. Paní ředitelová Rosa Eßler a její sestra, slečna učitelka Elisabeth Legner, obě původem z Lysovic č. 37, jako družičky (Bittfrau a Bittdirn) při svatbě Johanna Legnera, č. 9 a Therese Groß, č. 34, dne 3. 9. 1928. SOkA Vyškov.

Abb. 7. Ehefrau des Schuldirektors Rosa Eßler und ein Lehrerin Elisabeth Legner, beide aus Lysovice Nr. 37, als Bittfrauen bei der Hochzeit von Johann Legner (a) 9) und Therese Groß (aus Nr. 34), am 3. September 1928. Staatliches Bezirksarchiv Vyškov.

Obr. 8. Zastávka svatebního průvodu po zatažení šňůrou. Nevěsta Therese Groß, č. 34, s nejstarším mládcem Josefem Legnerem, č. 20, ženichem Johannem Legnerem, č. 9 (pozdější starosta) a nejstarší družičkou Elisabeth Jandl, č. 55. 3. 9. 1928. SOKA Vyškov.

Abb. 8. Anhalten des Hochzeitsumzugs an der Wegsperre. Braut Therese Groß (aus Nr. 34) mit dem Brautführer Josef Legner (aus Nr. 20), dem Bräutigam Johann Legner (aus Nr. 9, späterer Bürgermeister) und der ältesten Brautjungfer Elisabeth Jandl (aus Nr. 55). 3. September 1928. Staatliches Bezirksarchiv Vyškov.

Obr. 9. Zatahování svatebního průvodu šňůrou u příležitosti svatby Josefa Schwidry, č. 85 a Christine Legner, č. 9. SOKA Vyškov.
 Abb. 9. Wegsperre anlässlich der Hochzeit von Josef Schwidra (aus Nr. 85) und Christine Legner (aus Nr. 9). Staatliches Bezirksarchiv Vyškov.

Obr. 10. Starosta Johann Swobodnik (úřad vykonával v letech 1915?-1923), foto na pomníku rodinného hrobu. Foto K. Swobodniková, 2010.

Abb. 10. Bürgermeister Johann Swobodnik (Amtszeit 1915?-1923), Foto auf dem Grabstein der Familiengruft. Foto K. Swobodniková, 2010.

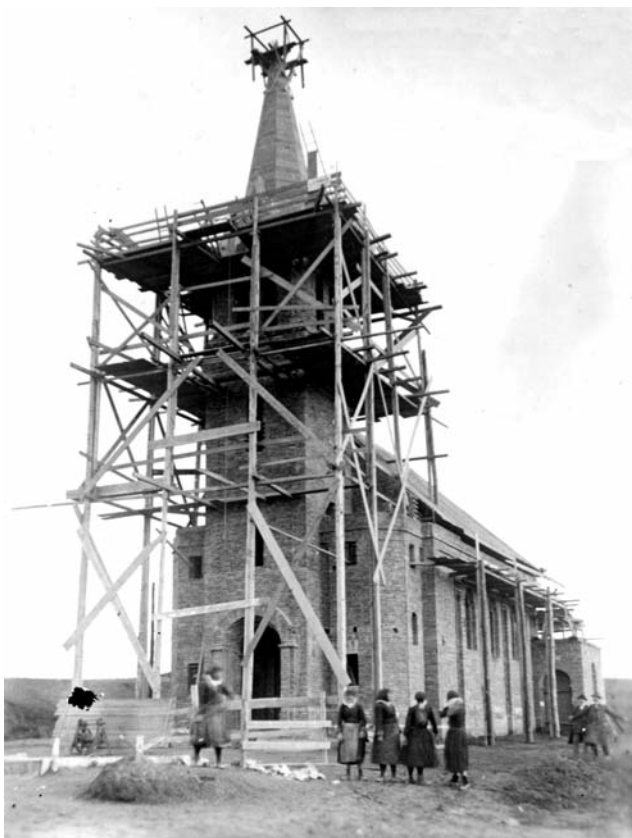
Obr. 11. Starosta Martin Bernard (v úřadu v letech 1927-1931). Převzato z Die Sprachinsel bei Wischau. Mähr.-schles. Heimathefte Nr. 3, Brünn 1930, s. 50.

Abb. 11. Bürgermeister Martin Bernard (Amtszeit 1927-1931). Übernommen aus: Die Sprachinsel bei Wischau. Mähr.-schles. Heimathefte Nr. 3, Brünn 1930, S. 50.

Obr. 12. Kaple v Lysovicích. SOkA Vyškov.

Abb. 12. Kapelle in Lysovice. Staatliches Bezirksarchiv Vyškov.

Obr. 13. Stavba kostela v letech 1923-1924. SOkA Vyškov.

Abb. 13. Bau der Kirche in den Jahren 1923-1924. Staatliches Bezirksarchiv Vyškov.

Obr. 14. Vysvěcení kostela, 2. 7. 1924. Soukromý archiv.

Abb. 14. Kirchenweihe, 2. Juli 1924. Privatarchiv.

Reálie zjištěné studiem kroniky

Většinu obyvatel Lysovic tvořili rolníci. Chalupníci s malou výměrou polí si přivydělávali jako zedníci nebo tesaři, a to většinou mimo obec, nejčastěji v Brně nebo v Novém Jičíně, tedy v německy mluvících oblastech. V roce 1919 byli v obci také dva kupci, jeden obuvník a šest učitelů. Po zrušení poddanství se řada sedláků živila povoznictvím, zejména cestami do Polska, čemuž odpovídal také vysoký stav koní – v letech 1842–44 bylo dle vceňovacího operátu v Lysovicích napočítáno 78 koní, ale jen 72 krav. Povoznictví zaniklo po zavedení vlakové dopravy v druhé polovině 19. století. Z řemeslníků pracovali v roce 1924 v obci dva řezníci, jeden kovář a jeden obuvník. Kovářem byl od roku 1892 Josef Schwidra, obuvníkem Martin Kutscherauer, později Johann Rosner. Jako řezníci pracovali Martin Jakl a Martin Sperka, který byl také hostinským.⁹

Význam, který byl v obci připisován tradičnímu kroji, zvykům a obyčejům, je patrný z toho, že kronikář tuto tematiku zařadil na čelné místo. Ženy nosily boty ze sametu nebo sukna, zavázané světle modrými pentlemi, oranžovožluté punčochy, dvě až tři spodničky z bílého, natuženého lněného plátna, svrchní sukni z červené, tmavě vzorované, nebo tmavé látky. K cestě do kostela byla sukně z černého leštěného plátna. Ve všední den se nosily široké zástěry z modré nebo černé látky. Pasovky a vázačky zástěr byly vyšívány barevnou vlnou. U krku byl vysoký háčkovaný nebo vyšíváný krejzlík, tzv. *Tatzl*, našitý na košilce zvané *Mieder*, přes níž se nosila kordulka *Jankerl*, kterou si ženy a dospělá děvčata vpředu šněrovaly pomocí haklíků a pentlí. Malá děvčata zapínala kordulku na knoflíky. Pokrývku hlavy tvořil červený nebo černý šátek (černý v adventu, v půstu a v období smutku) obtočený kolem hlavy a uvázaný vzadu. Za špatného počasí se nosily kožené boty a černý soukenný kabátek. V zimě doplňoval oblečení kožíšek podšitý a lemovaný ovčí vlnou. Do kostela a při deštivém počasí nosily ženy ještě zelený vlnák. Vdané ženy a svobodné matky nosily pod šátkem čepce. Svobodné měly pod šátkem copy s vpletenou mašlí. Kroj odkládaly pouze ženy, které se provdaly do vesnic, kde se už kroj nenosil, nebo ty, které pracovaly ve městě.

Muži nosili v létě nízké šněrovací boty, v zimě vysoké boty „roury“ obité cvočky. K tomu dlouhé černé manšestrové kalhoty a vestu, která byla u mladých červeně vzorovaná, u starších modrá a byla zdobená dvěma řadami knoflíků. Na to v létě krátký soukenný kabátek (*Joppe*), v zimě ovčí vlnou podšitý kabát. Dříve, tj. před r. 1920, se nosily zvláštní klobouky, zv. *Simmeringer*, podobné prelátským, v zimě pak dlouhé ovčí kožichy, zv. *Burnus* a vysoké holínky nad kolena.

Další pasáž je věnována svatbě. Na svatbu chodila zvat' nevěsta osobně osm dní předem, oblečená do svých nejlepších šatů. Na pečení svatebních koláčků se podílely všechny pozvané vdané ženy; začínaly v neděli večer a pekly společně nepřetržitě až do pondělního odpoledne. V pondělí se konalo také loučení se svobodou, a to zvlášť u nevěsty a zvlášť u ženicha, kde se pozvaní hosté bavili při muzice, jídle a pití. Kronikář zmiňuje zvláštní úlohu ceremoniáře, zv. *Redmou* (Redmann).¹⁰ Předával nevěstě spolu s nejstarším mládencem dárky od ženicha, kterými byly speciální boty, nošené jen na svatbu a růženec ze sušených švestek a pomerančů, doplněný perníkovým křížem. Ženichovi dával spolu s nejstarší družičkou dárky od nevěsty: košili, vyšívané šle a vyšíváný kapesník.

Vlastní svatba se odbyvala v úterý. Pozvaní hosté se shromáždili v osm hodin ke snídani, načež se ženich rozloučil se svými rodiči a spolu s nejstarším mládencem a muzikanty se vydal pro nevěstu. Rodiče nevěsty oběma požehnali a svatební průvod vyšel do kostela. Nevěsta a družičky ve svatebním průvodu měly věnce, vdané ženy čepce a šatky (*Hagentichl*), všechny pak vyšívanou, až 3 m dlouhou a půl metru širokou plachtu – úvodnici (*Brauttuch*). Průvod „zatahovala“ děvčata stejného ročníku jako nevěsta, přičemž používala provaz s hedvábnými mašlemi a kytičkami. Svatebčané si museli vykoupit volný průchod. Po obřadu zamířil

9 Viz PECHOVÁ, Jarmila: Zaměstnání obyvatel bývalého německého ostrůvku na Vyškovsku. In: J. Mitáček, L. Galuška (eds.): Stopy minulosti. Brno: Moravské zemské muzeum, 2011.

10 Za Ešlerových časů jim byl tesař Johann Friedl z domu č. 97, předtím jeho otec z domu č. 67.

průvod do domu ženicha. Tam bylo zavřeno, třikrát se muselo klepat, nevěstu ohazovali hrachem, fazolemi a cukrлаты, než ji konečně pustili do domu. Po svačině se šlo do hospody, kde se při zpěvu a tanci čekalo na svatební hostinu, která začínala ve tři hodiny odpoledne. Po jídle byla nevěsta vyzpívána. Při rozchodu házeli hosté na talíř peníze, s sebou si odnášeli dva velké *S Pánem Bohem-koláče*¹¹ a vepřovou pečínku. Ve středu byl pro užší rodinu *Nachhochzeit*.

První zmínka o Lysovicích se podle kronikáře dochovala v kučerovské farní kronice z doby před třicetiletou válkou.¹² Soupis lysovicických poddaných z 29. 11. 1685 uvádí 9 celolánků (z toho dva s výměrou větší než lán), 7 tříčtvrtelánků, 18 pololánků a 11 čtvrtlánků. Za lán bylo považováno 96 měřic pole, z nichž se však v dobách trojpolního systému obdělávalo každý rok pouze 64 měřic.¹³ V roce 1691 majitel obce Dominik Ondřej z Kounic upravitel obyvateľům robotní povinnosti, k nimž patřilo kosení a vázání pšenice, ova, sklizeň sena, ale také trháni chmele nebo účast na panských honech.

Mezi nejdůležitější události 19. století patřilo založení školy v roce 1820. Školní budova (č. 51) byla z vepřovic, krytá slámou. Ve třídě se nacházely čtyři dlouhé a dvě krátké lavice, psací stůl pro učitele, tabule na psaní a skříň. První učitel se jmenoval Andreas Tobolka a vyučoval v Lysovicích v letech 1820–1847. Ročně dostával 130 zlatých a naturálie. V letech 1848–1874 v lysovicke škole vyučoval Anton Halla, místní rodák, který učil předtím v Dra-

Obr. 15. Žáci a učitelé měšťanské školy, 1926. Fotoarchív Muzea Vyškovska ve Vyškově.

Abb. 15. Schüler und Lehrer der Bürgerschule, 1926. Fotoarchív des Museums Vyškov.

-
- 11 Název dokládá pronikání českého jazyka do některých oblastí života, zejména pozdrav na rozchodnou *S pánem Bohem* byl zřejmě obyvatelům Lysovic dobře znám a nebyl jim cizí.
  - 12 Ve skutečnosti pochází první písemná zmínka z roku 1465, kdy je obec uvedena v souvislosti s placením poplatků olomouckému biskupství pod názvem *Lissowicz*.
  - 13 Ozimem se osívalo 32 měřic s výnosem 128 mír obilí. Odměna za vyláčení činila jednu patnáctinu, tedy 8 a 2/4 míry, na semeno se odložilo 32 mír, na jednoho člena rodiny se počítalo 5 mír, tedy např. u šestičlenné rodiny 30 mír. Čistý výnos pak činil 57 a 2/4 míry. Při ceně 30 krejcarů za jednu míru to činilo 28 zl. 45 kr (1 zlatý = 60 krejcarů). Za jařiny se při ceně 18 krejcarů za míru utřžilo 17 zl 15 kr, dohromady tedy 46 zlatých.

žovicích. Nová školní budova byla postavena v roce 1858 za starosty Josefa Sperky. Na její postavení daroval hrabě Albrecht Kounic stavební dříví v hodnotě 75 zlatých. Stavební práce provedli lysovičtí zedníci Kaspar Gräupel a Matthias Sperka se dvěma pomocníky z Lučče, stolařské práce odvedl Josef Legner z Manerova. Budovu vysvětil vyškovský děkan Ferdinand Friben za asistence kučerovského faráře Václava Šoupala.¹⁴

V roce 1874 byla nákladem 210 zlatých rakouské měny postavena zvonice, pozdější hasičské skladiště. Do věže byla zazděna listina se jmény starousedlíků. Objevila se tam příjmení jako Sperka, Kutscherauer, Bernard, Schickl, Chowanetz, Groß, Wittek, Drabek, Swobodnik, Jakl a jiní, se kterými se v obci setkáváme ještě i ve čtyřicátých letech 20. století. Obecní rada Johann Wittek, majitel čtvrtlánu č. 5 a pozdější starosta zaznamenal rovněž ceny některých plodin, potravin a surovin.¹⁵ Lysovice měly v té době 75 domů.

V poslední čtvrtině 19. století sledujeme snahy o zkrášlení vzhledu obce, k nimž dal podnět zmíněný starosta Wittek. V roce 1885 byly vykáceny vrby, lípy a topoly, rostoucí divoce na návsi a kolem potoka, a byly nahrazeny ovocnými stromy. Obecní pastvina na horním konci byla přeměněna na ornou půdu, rozdělena na pozemky a propachtována. V roce 1898 byl Johann Wittek u příležitosti jubilea vládnutí císaře Františka Josefa I. vyznamenán stříbrným křížem za zásluhy coby člen obecního zastupitelstva, starosta, člen školní rady a okresní školní rady ve Vyškově, silniční komise v Bučovicích, člen vedení kontribučního společenství ve Slavkově a poručík mnoha sirotků. Poměrně časté požáry v obci, například v roce 1880, kdy vyhořelo devět domů se stájemi a stodolami, vedly v roce 1890 k tomu, že byla obci zakoupena požární stříkačka a založen spolek dobrovolných hasičů.

Nárůst počtu školních dětí na počátku 20. století byl důvodem, k tomu, že byla v roce 1911 zřízena paralelní třída a v roce 1912 postavena nová školní budova č. 94. Byla slavnostně vysvěcena 13. července 1913 a v srpnu téhož roku rozšířena na dvojtřídní. Náklady na stavbu školy činily 56 000 korun, prvním ředitelem byl Josef Langhammer z Brna (1912–1919).¹⁶

Při všeobecné mobilizaci 1. srpna 1914 narukovalo 18 lysovičských mužů do Brna a dále na bojiště, v září bylo zabaveno také 13 koní a čtyři vozy. Další odvody následovaly. Celkem bylo z Lysovic ve válce 76 mužů z celkového počtu 427 obyvatel (1915), jedenáct z nich padlo. Odvody postihly téměř každý z 95 domů, z některého domu museli narukovat i dva nebo dokonce tři muži. Také život v zázemí přinášel však značné problémy. 25. května 1915 se ocitlo ve Vyškově více než 1400 jihotyrolských běženců, žen a dětí, kteří byli rozděleni po celém okrese. Do Lysovic se dostalo 16 osob, šest dětí navštěvovalo zdejší školu, ačkoliv mluvily jen italsky. Obyvatelé byli nuceni odvádět obilí a jiné potraviny, dávali dary pro Červený kříž, pro vojáky ve válce. Topivo se v posledních válečných letech shánělo velmi těžce. Oblečení a boty, osvětlovadla a mýdlo bylo k dostání jen na černém trhu za potraviny. V kapli a u kaple se každodenně konaly bohoslužby s modlitbami za vojáky. V dubnu 1915 proběhla válečná sbírka kovů, hlavně mosazi. Docházelo k zabavování zásob mouky, k rekvírování brambor, k povinným dodávkám vajec, tvarohu a dobytka do Vyškova. Byly zavedeny poukázky na přiděl cukru a kávy. Vzhledem k nedostatku petroleje se muselo místy svítit svíčkami, kvůli chybějícímu uhlí byla na několik dní uzavřena škola. Všechno mléko se muselo odevzdávat centrální mlékárně v Brně. Lidé vyhrabávali už vysázené brambory, aby zahnali hlad.

---

14 Obec se zadlužila a musela prodat obecní kovárnu, do té doby spojenou se šenkovnou č. 38. Koupil ji za 700 zlatých kovář Anton Kutscherauer z Rostěnic.

15 1 měřice pole stála 200–300 zlatých, celoláník platil 120 zlatých ročně na daních. Míra pšenice stála 8 zlatých, žita 5 zlatých 60 krejcarů, ječmene 5 zlatých 20 krejcarů, ovesa 3 zlaté. Máz piva přišel 16 grošů, máz koňalky 20 grošů, vína 40 grošů, libra masa 30 grošů, pytel brambor 1 zl 80 grošů, 1 000 ks cihel 12 zl, práce nádeníka denně bez jídla 50 grošů, s jídlem 20 grošů, práce řemeslníka se snídaní a svačinou 1 zl 20, plat učitele činil 500 zl ročně.

16 O vysvěcení nové školy referoval také Mährisch-schlesischer Correspondent (ilustrovaný německý časopis vydávaný v letech 1861–1917 v Brně).

Prvním zklamáním po vzniku Československé republiky bylo to, že neuznala válečné půjčky, které občané Lysovic houfně upisovali, neboť peníze stejně pro ně neměly žádnou hodnotu.¹⁷ Existence německé měšťanské školy nebyla po převratu ve Vyškově dále možná, byla proto počátkem školního roku 1919/1920 přeložena do Lysovic. Zasloužil se o to zvláště její ředitel Wolfgang Jung. Proběhly také obecní volby a starostou se znovu stal rolník Johann Swobodnik z č. 41.

Uklidnění politické a hospodářské situace s sebou přineslo zájem o kulturní vyžití. Na podzim roku 1919 byl založen německý pěvecký spolek, který měl přes čtyřicet členů. V roce 1920 se konala ve škole výstava školních prací, spojená se slavností u kaple za účasti lidí z celého německého ostrůvku, ba i z Vyškova. Odborný učitel Ernst Eßler založil o Vánocích obecní knihovnu.¹⁸ Při sčítání lidu v roce 1921 žilo v obcích vyškovského jazykového ostrůvku 3603 obyvatel, z toho 2874 Němců a 819 Čechů. Lysovice měly 437 obyvatel, z toho jen jedenáct Čechů. Německý charakter obce se projevil mimo jiné v roce 1923 oslavou stého výročí narození Hanse Kudlicha, který byl mezi německým obyvatelstvem vysoce ceněn jako poslanec Říšského sněmu, který se zasloužil o zrušení roboty. Pamětní řeč u Kudlichova slavnostně ozdobeného obrazu v obecním hostinci držel odborný učitel Adolf Wobrowsky. V letech 1922 a 1924 se v Lysovicích konaly sportovní hry školáků (*Turn- und Spielfest*) za účasti všech škol německého ostrůvku.¹⁹

V obecní kronice je zapsán také výsledek soupisu pěstovaných plodin. Nezanedbatelný je podíl cukrové řepy, který činil 95,41 ha. Krmná řepa se pěstovala na 19,6 ha, brambory 32,55 ha, ozimé žito 41,12 ha, ozimá pšenice 22,55 ha, ječmen 62,24 ha, oves 54,62 ha, vaječná 11,29 ha. Ostatní plodiny byly méně významné. Jeden metrický cent ječmene se v roce 1921 prodával za 325–340 K, pšenice a kukuřice za 360–400 K.

V roce 1923 musel opustit svůj post dlouholetý starosta Swobodnik, kterému české úřady klady za vinu, že měl ve své úřadovně pověšené obrazy rakouského císaře Františka Josefa I. a německého císaře Viléma II. Stejný osud postihl dle kronikáře také hlubočanského starostu Johanna Maiera. Novým lysovicským starostou se stal téhož roku Josef Rosner z č. 43.

Dalším velkorysým projektem, do něhož se Lysovice začátkem dvacátých let pustily, byla stavba kostela. Už v 19. století se pomýšlelo na rozšíření kaple a sbíraly se finanční příspěvky. Obec darovala pro tento účel každoročně od r. 1912 svůj výnos z honů (*Jagdgeld*). V roce 1914 za starosty Schickla byly dokonce pořízeny plány kostela. Válka však občanům zabránila v uskutečnění záměru, peníze musely být použity jako válečná půjčka a byly znehodnoceny. Teprve v roce 1921 se mohli Lysovičtí znovu vrátit ke svým záměrům, uskutečnili novou sbírku, která vynesla téměř 163 tisíce korun. Vedení stavby se ujal místní stavitel Johann Bernard, zednickým mistrem byl Andreas Legner z nedalekých Rostěnic. Jako stavební místo byla zvolena vyvýšenina u kučerovské cesty na severovýchodě obce.

Základní kámen k nově budovanému kostelu Nejsvětějšího srdce Páně byl položen na svátek Nanebevstoupení Páně 25. května 1922. Slavnostní projev měl farář Kalabus z Rostěnic, slavnostního poklepaní na základní kámen se zúčastnil starosta Swobodnik, zástupci církve, školy a spolků. Mši sloužil farář Ladislav Zavadil z Lulče za asistence farářů Vybíhala a Kalabuse a teologa Gräupla z Lysovic. Odpoledne se na hřišti před školou konala lidová slavnost s vystoupením pěveckého sboru pod vedením sbormistra Eßlera a kapely pod vedením dirigenta Adolfa Wobrowskyho.

Práce na stavbě chrámu přerušily žně, ihned po nich se ale pokračovalo. 17. září proběhlo svěcení věžního kříže. Byl přinesen od kaple ke kostelu ve slavnostním průvodu školních dívek, farář Vybíhal mu požehnal a klempíř Lang z Bohdalic jej upevnil. Do věže byl

---

17 V přepočtu činila válečná půjčka na každého občana 2 855 korun, na rodinu přes třináct tisíc korun. V roce 1919 proběhla měnová reforma, čímž se ČSR oddělila od ostatních následnických států Rakousko-Uherska.

18 Výnos sbírky na knihovnu činil 628 korun a koupilo se za ně 42 knih.

19 V roce 1923 byly pořádány v Rostěnicích.

vložen dokument s latinským nápisem. První mše se v kostele konala už 9. 12. 1923 – byla sloužena za obec a za zemřelé. Na vysvěcení kostela si však Lysovičtí museli počkat až do července 1924. Předcházelo mu svěcení zvonů, konané 2. března. Zvony odlila firma A. Hillers Witwe v Brně. Největší zvon Antonius vážil 268 kg, prostřední Josef 106 kg a nejmenší 63,4 kg. Na zvonech bylo uvedeno jméno dárce a věnování – zpravidla rodinným příslušníkům padlým ve válce.

Vysvěcení kostela proběhlo 2. 7. 1924. V předvečer přijel brněnský německý biskup Norbert Klein autem, které přijeli na obecní hranici přivítat lysovičtí jezdcí na koních. U vstupu do obce biskupa vítal farář Vybíhal s novým starostou Josefem Rosnerem a obyvateli. Za zvonění zvonů se procesí ubíralo ke kostelu, kde žákyně biskupa pozdravila básní a kyticí. V den oslav byl biskup slavnostně uveden do zaplněného kostela. Řada lidí stála i venku. Kostelní sbor zazpíval speciálně složenou mši. Oslavy trvaly od půl osmé do dvanácti hodin, pak byl ve škole oběd pro zástupce církve, obce a učitelstva. Odpoledne udělal biskup bířmování a kázal v novém chrámu. Kronika obsahuje detailní rozpis všech výdajů a darů na kostel.²⁰

Z dalších významných staveb v obci je třeba jmenovat vybudování cesty mezi sochou sv. Jana na konci dědiny a řepnou váhou u polní dráhy (1923). Váhu vybudoval cukrovar a vyválcoval také silnici. Rolníkům se ušetřil kus cesty, neboť dříve museli řepu vozit po špatné polní cestě do Kučerova. Ve dvacátých letech byly postaveny domy č. 96 až 109, několik starých staveb se žudry a doškovými střechami bylo zbouráno nebo padlo za obětí požárům.²¹ V rámci sousedské výpomoci si obyvatelé poskytovali při stavbách bezplatné formanky, pomáhali si při pokrývání střechy a při pokrývání podlahy jilem proti požáru. Během léta 1925 proběhla také přístavba školy a jejím ředitelem se stal právě kronikář Eßler. Výdaje činily 143 108 Kč. Podílely se na nich všechny obce ostrůvku. V letech 1939–1940 byla škola zvýšena o další patro.

V roce 1924 se konala v novém kostele primice místního rodáka P. Johanna Bernarda²², další primici slavil o rok později P. Josef Gräupel, rovněž z Lysovic. Existence kostela vyvolala potřebu založení hřbitova v obci. Byl vybudován na jaře roku 1926 nákladem 25 tisíc Kč. 5. června tam byl jako první pohřben Martin Rosner, zedník z č. 50, o několik dní později pak nejstarší Lysovičan Theoder Swoboda, č. 84, nar. 1833. Hřbitov vysvětili 23. 10. 1927 faráři Kalabus a Vybíhal spolu s novými lysovicými kněžími Bernardem a Gräupelem. 19. června 1927 se uskutečnila v Lysovicích první slavnost Božího těla. Oltáře stály u domů č. 37, 43, 11 a 25.

Od 1. 1. 1927 začalo jezdit mlékařské auto „pětítunka“ do mlékárny v Brně.²³ Obyvatelům Lysovic se tak nabízela možnost spolujízdy – nastoupili v sedm hodin v Lysovicích, v osm hodin byli v moravském hlavním městě.²⁴ Dalším pokrokem bylo téhož roku zavedení elektrického proudu do všech německých obcí na Vyškovsku.²⁵ Do třetice byl rok 1927 pro obyvatele Lysovic významný zahájením vyučování v nové zemědělské vzdělávací škole (*Landwirtschaftliche Volkshilfsschule*), které bylo povinné pro zemědělskou mládež od 14 do 16 let. Příškoleny byly obce Lysovice, Hlubočany, Kučerov, Rostěnice a Zvonovice.²⁶

---

20 Kromě obcí ostrůvku se finančně podílely též české obce Dražovice, Podbřežice, Bohdalice, Kozlany, Nemojany, Tučapy, Luleč. Jsou jmenováni sponzoři oltáře, harmonia, lustru, oltářního obrazu.

21 Zcela přestavěn byl např. dům 35 (Jakl), čímž zmizel jeden z nejstarších domů se žudrem v jazykovém ostrůvku. Stejně dopadl v roce 1927 dům č. 32 (Kuhl).

22 Primice jeho bratra Georga Bernarda se konala v roce 1935. Sestra obou bratří Margarethe (Norberta) byla nejmladší abatýš kláštera voršilek v Brně a svůj úřad vykonávala až do konce druhé světové války.

23 Jeho majitelem byl Matthäus Laika z Rostěnic. Lysovice dodávaly ročně 370 tisíc litrů mléka.

24 Dříve se muselo jít o půl páté do Luleče na vlak jedoucí v šest hodin směrem na Brno.

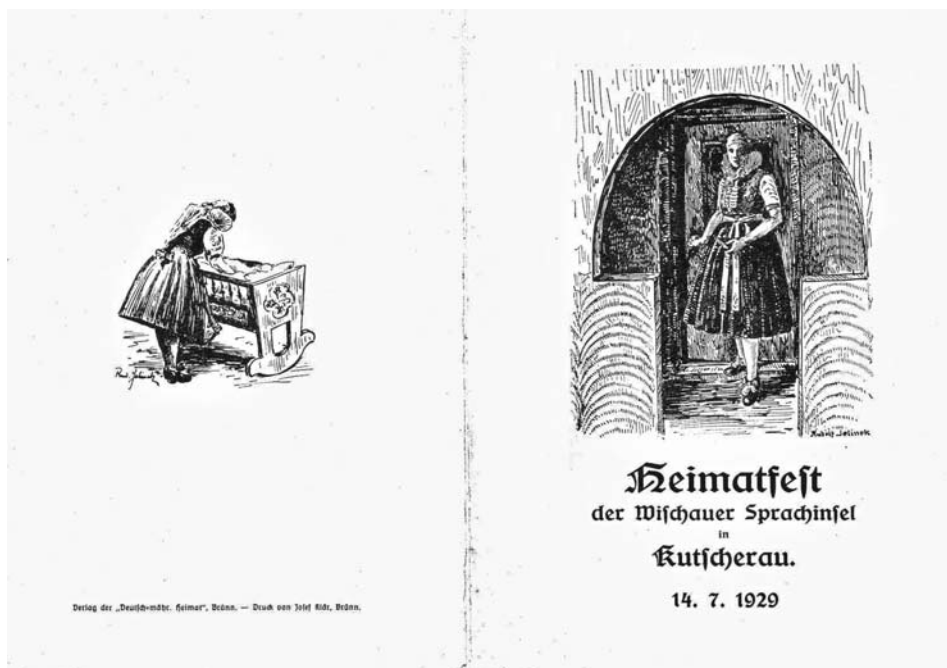
25 Připojení poskytovaly Západomoravské elektrické závody, a. s.

26 Na provoz školy přispívaly jednotlivé obce v průměru 300 korun. Personální obsazení řešilo ministerstvo zemědělství.

Za starosty Martina Bernarda z č. 7 (zvolen v roce 1927) věnovali představitelé obce pozornost protipožárnímu zabezpečení.²⁷ Hasiči si v roce 1928 koupili motorovou stříkačku za 32 tisíc korun, která byla 23. června 1929 slavnostně vysvěcena. Kmotrou se stala paní starostová. Na potoku byly vytvořeny hráze a také rybník se upravil, aby bylo v případě potřeby dost vody.

U příležitosti 10. výročí existence ČSR pronesl Ernst Ebler v prostorách školy přednášku, věnovanou ústavě a postavení prezidenta v nové republice. Nastínil také Masarykův životopis. Obecní knihovna obdržela při této příležitosti od ministerstva školství a kultury nové knihy v hodnotě 250 K. 2. prosince se konaly okresní a zemské volby, kterých se zúčastnilo 94,2 % oprávněných voličů. Do okresního zastupitelstva byla zvolena se ziskem 225 hlasů *Deutsche Sprachinselpartei*, tedy strana zastupující zájmy obyvatel německého ostrůvku. Jen 20 voličů hlasovalo jinak. V zemských volbách těsně zvítězil se ziskem 108 hlasů Německý svaz zemědělců (*Bund der Landwirte*) před Křesťansko-sociální stranou lidovou (*Christlichsoziale Volkspartei*) se 105 hlasy.

14. července 1929 proběhla v Kučerově velká národopisná slavnost, *Heimatfest*, na níž se Lysovice podílely předvedením vynášení smrtky. Slavnost, které se zúčastnili také představitelé německého politického života, např. poslanec Franz Hodina, byla předzvěstí politizace života v ostrůvku. 27. října se konaly volby do poslanecké sněmovny a do senátu. V obou případech zvítězila v Lysovicích těsně Křesťansko-sociální strana lidová před Německým svazem zemědělců.

Obr. 16. Pozvánka na národopisnou slavnost (*Heimatfest*) v Kučerově, 1929. Soukromý archiv.

Abb. 16. Einladung zum *Heimatfest* in Kučerov, 1929. Privatarchiv.

27 Rok předtím vyhořel mlýn v nedalekých Zvonovicích se škodou půl milionu korun.

Při sčítání zemědělských podniků vyšlo najevo, že nejvíce podniků (25) má rozlohu 10 až 20 ha, poměrně značný (21) byl ale také počet menších podniků o rozloze 1 až 2 ha. Šestnáct podniků mělo rozlohu 2 až 5 ha a stejný počet 5 až 10 ha. Pěstoval se zejména ječmen a cukrová řepa, ale také všechny ostatní druhy obilí, brambory a píce. V obci bylo 80 koní, 365 kusů hovězího dobytka, 32 koz, 329 prasat. Nejčastějším ovocným stromem byla švestka, následovaná jabloní a hrušní.

Počátkem třicátých let byla zahájena stavba fary, byl otevřen druhý hostinec, vydlážděna cesta ke kostelu, znovu postaven poškozený most na pomezí Lysovic, Hlubočan a Kučerova i několik nových domů. Projevila se nezaměstnanost, zejména mezi zedníky, kteří jindy bývali přes léto zaměstnáni mimo obec. V roce 1934 se ujal úřadu starosta Johann Legner z č. 9. Na hřbitově byl v roce 1935 postaven a v r. 1936 vysvěcen památník padlým. Rok 1936 vstoupil do dějin Lysovic také jako rok, kdy se přemnožily myši a způsobovaly velké ztráty.

Občané Lysovic se zúčastnili jak oslav 85 let prezidenta Masaryka v roce 1935, tak také návštěvy prezidenta Beneše ve Vyškově v roce 1936, kdy zástupci jednotlivých obcí, žáci a učitelé udělali špalír v krojích. Proněmecké nacionalistické nálady však silily a při volbách do Národního shromáždění v roce 1935 zvítězila poprvé Sudetoněmecká strana se 119 hlasy. V roce 1938 vyvolala kladný ohlas anexe Rakouska k Německu, která proběhla 12. března. Německé strany se připojily k Sudetoněmecké straně a společně slavily první máj v Kučerově – největší obci německého ostrůvku. Slavnostního průvodu se tam zúčastnilo na 1 500 lidí.

Události z podzimu 1938 nazval kronikář „koncem Československa“ a popisuje je den po dni. Po mnichovském diktátu odjel Eßler jako jeden z angažovaných zástupců vyškovského ostrůvku k Henleinovi, Hitlerův vyslanec zase navštívil z agitačních důvodů německé obce. Nezaměstnaní dostali říšskou pomoc. Byl založen Svaz pro tělesná cvičení, kde muži do padesáti let každý týden zvyšovali svou tělesnou zdatnost. Pořádaly se německé vlastenecké večery se zpěvy. Několik mužů tajně zhotovilo vlajku s hákovým křížem a v noci na 23. listopadu 1938 ji pověsili na kostelní věž. Dne 16. března 1939 byli s nadšením vítáni němečtí vojáci,²⁸ obec byla vyzdobena vlajkami s hákovým křížem a slavobránou s nápisem *Wir danken unserer Führer!*²⁹ Jméno obce vojáky přivítal starosta Johann Legner, jménem školy pak ředitel Ernst Eßler. Na stanovišti před školou, honosně vyzdobeném, proběhla i oslava Hitlerových padesátin, na níž měl Eßler zásadní projev. Rokem 1939 kronika končí. Jelikož na německé obce vyškovského ostrůvku se nevztahovalo nařízení z roku 1940 o odevzdávání kronik okresnímu úřadu (ŠKVIŘOVÁ 2007, 148), byl zřejmě důvod jiný a souvisel pravděpodobně s válečnými událostmi.

Je zřejmé, že pisatel kroniky věnoval zvláštní pozornost tomu, co obec charakterizovalo, tedy rolnictví, religiozita a tradiční lidové kultuře. Coby učitel měl rovněž zájem o školskou tematiku, orientoval se ale i v agrární historii a jako sčítací komisař disponoval demografickými údaji o obyvatelích vesnice. Nepřehlédnutelný je i jeho německý nacionalismus, který se projevil zejména koncem třicátých let v souvislosti s politickými událostmi. K psaní kroniky však přistupoval objektivně, jeho zápisy se vyznačují pečlivostí, čitelností, jednotlivá témata jsou zdůrazněna podtržením nadpisů, řada údajů je kvůli přehlednosti sestavena do tabulek. Jen v několika případech je vynechána mezera na pozdější doplnění přesného data události. Nesrovnalost byla objevena u první zmínky o obci (1465) a u starostování Johanna Swobodníka, kde kronikář uvádí interval 1909–1923. Dle Chytilova adresáře byl však ještě v roce 1911 lysovickým starostou Georg Schickl z č. 14, který zemřel v roce 1915. Je tedy pravděpodobné, že teprve v tomto roce se ujal Swobodník svého úřadu. Kronika se jeví jako důležitý pramen pro regionální historiky, etnology, agrární historiky, sociology, ale také pro

---

28 Jednalo se o 4. eskadronu z Postupimi.

29 Děkujeme našemu vůdci!

archeology a přírodovědce pro období od začátku 20. století do konce třicátých let. Dokumentuje způsob života v jedné z německých obcí na Vyškovsku i mnohé historické souvislosti.

Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Moravské zemské muzeum (DKRVO, MK000094862).

LITERATURA

- BARTOŠ, Jiří: O kronikách obcí: praktická pomůcka pro kronikáře obcí. 3. vyd., nově upr. Praha: Sekurkon, 2009.
- BRTNÍK, Lukáš: K historii města Vyškov v letech 1938-1945 se zaměřením na osobu Karla Mazala. Bakalářská práce. Brno: Katedra historie pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, 2013.
- DRÁPALA, Daniel: Kronikáři malých lidských dějin. In: Museum Vivum III. Sborník Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. Rožnov pod Radhoštěm 2007, s. 29-36.
- HAVLÍK, Miroslav: Obecní kroniky. In: DOUŠEK, Roman a kolektiv: Archivní prameny v etnologickém výzkumu I. Brno 2014, s. 209-224.
- KOCÁBOVÁ, Darja - ŠULÁKOVÁ, Ladislava: Lidové tradice v odrazu obecních kronik uložených v mikulovském archivu a regionální literatury. In: Museum Vivum III. Sborník Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. Rožnov pod Radhoštěm 2007, s. 127-138.
- NÁPLAVOVÁ, Marie: Obecní kronika jako etnografický pramen. Slovácko 44, 2002, s. 9-18.
- ŠKVÍROVÁ, Michaela: Obecní kroniky a kronikáři ve vyškovském politickém okrese v letech 1920-1940. In: Museum Vivum III. Sborník Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. Rožnov pod Radhoštěm 2007, s. 147-154.

PRAMEN

Moravský zemský archiv v Brně - Státní okresní archiv Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna. Fond Archiv obce Lysovice, inv. č. 1 - Gedenkbuch der Gemeinde Lissowitz 1920-1939.

INTERNET

Lysovice. Wikipedie, otevřená encyklopedie [online]. Dostupné z <https://cs.wikipedia.org/wiki/Lysovice>. [Cit. 18. 6. 2018].

AUS DER CHRONIK DER GEMEINDE LYSOVICE IN DER WISCHAUER REGION

Zusammenfassung

Eine der **zwei** Gemeindechroniken aus der Region der sog. Wischauer deutschen Sprachinsel, die im Staatlichen Bezirksarchiv Vyškov mit dem Sitz in Slavkov u Brna aufbewahrt werden, ist die Chronik der Gemeinde Lysovice. Ernst Eßler, Fachlehrer an der Bürgerschule begann sie im Jahre 1920 zu schreiben. In der Einführung bringt sie geographische und demographische Angaben über die Gemeinde, dann widmet sie sich lokalen Spezifika, vor allem der Bauertracht und der traditionellen Hochzeitszeremonie. Es werden auch historische Ereignisse, Frondienst und Bodenbesitz geschildert, eine beträchtliche Aufmerksamkeit wird dem Ersten Weltkrieg gewidmet. Ab 1929 werden dann Ereignisse in einzelnen Jahren verzeichnet, besonders die Verwaltung und Aufbau der Gemeinde, der Bau der Kirche und der Pfarre, schulgebundene Angelegenheiten, Feuerwehr und Vereinstätigkeit. In der zweiten Hälfte der 30er Jahre werden auch politische Ereignisse erfasst, besonders die Besuche der Präsidenten Masaryk und Beneš in Vyškov, die Parlament- und Senatswahlen, nach dem Münchner Diktat das Vorkommen von Nazi-Symbolen in der Gemeinde und die Bewillkommnung deutscher Soldaten. Die Chronik endet im Jahre 1939, nach dem Krieg wurde der Chronist vertrieben und lebte im deutschen Bundesland Baden-Württemberg, wo er in der Landsmannschaft tätig war. Der Beitrag bewertet die Chronik als historische Quelle und macht die darin enthaltenen Fakten den Forschern zugänglich.